

чергу, безпосередніми галузями 2-го рівня пропонується розглядати гірниче право, геологічне право, підземне право та геоенергетичне право, основою для ЗЧ яких виступають складові ОЧ родових галузей.

Необхідно звернути увагу й на той факт, що особливістю і родових, і безпосередніх галузей 2-го рівня, які виступають складовими надрового права, є специфічна комплексність, спрямованість їх предмету правового регулювання – ресурсна (господарська), охоронна (екологічна) та безпекова (екологічна, техногенна, промислова) відповідно.

Наприклад, блок особливої частини гірничого права, норми якої регулюють процеси видобування корисних копалин загальнодержавного значення, що відносяться до групи горючих (нафта, газ, вугілля, торф та ін.), одночасно слід розглядати в якості відповідного блоку загальної частини енергоресурсного права, як складової енергетичного права. Подібне співвідношення мають блоки будівництва та експлуатації підземних недобувних споруд між підземним та будівельним правом.

Список використаних джерел:

1. Андрейцев В. І. Екологічне право: Курс лекцій: Навч. посібник для юрид. фак. вузів. – К.: Вентурі, 1996. – 208 с.
2. Кірін Р. С. Кодифікація законодавства про надра: досвід та проблеми : монографія / Роман Станіславович Кірін; М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. – Д.: НГУ, 2015. – 523 с.
3. Бригадир І.В. Щодо питання системи екологічного права / І.В. Бригадир // Форум права. – 2015. – № 3. – С 5-10. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://univd.edu.ua/science-issue/issue/935>
4. Гетьман А. П., Зуев В. А. Екологічне право: роздуми про його витоки та перспективи розвитку // Проблеми законності. – 2017. – Вип. 137. – С. 75-91.

КОБЕЦЬКА НАДІЯ РОМАНІВНА,

д.ю.н., професор,

завідувач кафедри трудового, екологічного та аграрного права
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ОХОРОНИ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Польщу можна віднести до країн з розвинутим природним потенціалом та рівнем біорізноманіття. В 1991 році за рішенням ЮНЕП у Польщі була проведена оцінка стану біорізноманіття, яка і до сьогодні (в тому числі, і через відсутність подібних комплексних

досліджень) зберігає свою актуальність. На її підставі узагальнено та видано списки видів тваринного і рослинного світу, що підлягають особливій охороні (як наприклад, Червоні книги польської флори) та розроблено ряд нормативно-правових актів, спрямованих на охорону біорізноманіття [1].

Польські науковці визначають, що охорона біорізноманіття – це здійснення системних дії для сталого (стійкого) збереження всіх елементів біорізноманіття в місцях їх природного походження (охорона *in-situ*), а також зникаючих видів, що знаходяться поза їх природними умовами виникнення чи існування (охорона *ex-situ*) [2, с. 162].

Загальні підходи, принципи правового регулювання охорони довкілля, систему управління і юридичної відповідальності в цій сфері, в тому числі і щодо збереження біорізноманіття встановлює базовий екологічний польський Закон «Право охорони довкілля» 2001 року (*Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska*). Спеціальним законом Республіки Польща, що спрямований на збереження та охорону біорізноманіття, є Закон «Про охорону природи», прийнятий 16 квітня 2004 року (*Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochroni przyrody*). Крім того, Польща, як член ЄС, зобов'язана виконувати приписи Директив ЄС в цій сфері (в тому числі Оселищну і Пташину Директиви), про що зазначається і у вищезазваному законі.

Законом Республіки Польща «Про охорону природи» окреслюється сфера дії та об'єкти його регулювання. Зокрема, в ст. 1 закріплено, що цей Закон визначає цілі, принципи та форми захисту живої і неживої природи та ландшафту. Відповідно до ч. 1 ст. 2 Закону, охорона природи (для цілей цього Закону) полягає в збереженні, сталому використанні та відновленні ресурсів, витворів та елементів природи: 1) дикорослих рослин, тварин та грибів; 2) особливо охоронюваних видів рослин, тварин та грибів; 3) тварин, які ведуть бродячий спосіб життя; 4) природного середовища існування; 5) середовища існування вимираючих, рідкісних і особливо охоронюваних видів рослин, тварин і грибів; 6) витворів живої і неживої природи, а також викопних залишків рослин і тварин; 7) ландшафтів; 8) зелених насаджень в містах і селах; 9) лісосмуг. Законом закріплений вичерпний перелік форм охорони природи. До них віднесені наступні: 1) національні парки; 2) природні заповідники; 3) ландшафтні парки; 4) території охоронюваних ландшафтів; 5) території Natura 2000; 6) пам'ятки природи; 7) документальні стенди; 8) екологічні ділянки; 9) природно-ландшафтні комплекси; 10) особливо охоронювані види рослин, тварин і грибів.

Правовий режим природних парків Польщі багато в чому відповідає режиму національних природних парків в Україні. Вони визначаються як території, що характеризуються особливою природною, науковою, соціальною, культурною та освітньою

цінністю і створюються для забезпечення охорони біорізноманіття, творинь та елементів неживої природи, ландшафтних характеристик, відтворення належного стану природи, деградованого природного середовища існування об'єктів тваринного і рослинного світу. Законодавство Польщі закріплює вимоги щодо площі національного парку – не менше 1000 га. Природні ресурси національного парку віднесені до стратегічних національних природних ресурсів Польщі та є виключною власністю держави. Подібно як в Україні визначені також обмеження і заборони діяльності, що може негативно вплинути на природну структуру національного парку. Цікаво, що польський Закон «Про охорону природи» багато уваги приділяє майновим, фінансовим питанням діяльності парків (гендерний порядок придбання майна, встановлення плати за відвідування парку і конкретних її розмірів тощо).

Щодо природних заповідників, то загальні положення щодо підстав створення, завдань та обмежень негативної діяльності людини на їх території збігаються з приписами щодо національних парків. Однак, на відміну від національних парків, природні заповідниками мають по-суті місцеве значення, оскільки створюються за рішенням регіонального директора з охорони навколишнього природного середовища.

Після створення національного парку, природного заповідника чи ландшафтного парку (не пізніше 5 років з дня створення) затверджуються плани їх охорони (подібно наших Проектів організації території), вимоги до змісту і порядку затвердження яких закріплені Законом «Про охорону природи».

Цікавою є така форма охорони як документальні стенди. Це невиокремлені на поверхні або відокремлені, важливі в науковому і навчальному плані, місця геологічних утворень, скупчення скам'янілостей або мінеральних утворень, печери або склепіння, фрагменти тих, що перебувають в експлуатації, або неактивних поверхневих чи підземних розкопок.

Основні цілі і напрями політики Польщі у сфері охорони біорізноманіття, зокрема і в аспекті впровадження європейських вимог, відображаються також в програмних документах держави. Так, в 2015 році прийнятий вже третій (з 2003 року) такий стратегічний документ – Програма збереження та сталого використання біологічного різноманіття і План дій на 2015–2020 роки.

Разом з тим, ефективність правового регулювання визначається практикою впровадження нормативних положень. Нинішня екологічна політика ЄС спрямована не стільки на прийняття нових норм, а, насамперед, на моніторинг, аналіз результативності імплементації діючих вимог ЄС в державах – його членах та вироблення нових механізмів забезпечення їх належного застосування. З 2016 року Європейська Комісія розпочала огляд екологічного впровадження (EIR), дворічний цикл аналізу, діалогу та співпраці з метою покращення виконання існуючої екологічної політики та

законодавства ЄС. Його результатом є відповідні доповіді. 5 квітня 2019 року Європейська Комісія оприлюднила другу доповідь – Перегляд імплементації в екологічній сфері в країнах ЄС, зокрема і в Республіці Польща [3].

У доповіді наголошується, що на початку 2018 року відсоток територій мережі Natura 2000 в Польщі був дещо вищий, ніж в середньому по ЄС (19,6%, тоді як по ЄС – 18,17%). Однак, процес визначення територій мережі Natura 2000 ще не завершено. До травня 2018 року лише 56,53% таких територій мали затверджені Плани охорони. Багато екологічних проблем пов'язані з відсутністю належного просторового планування. Залишаються проблеми узгодження ведення лісового господарства з цілями охорони, встановленими для територій Natura 2000. Комісія вважає, що в зобов'язаннях, які випливають з польських правил у сфері ведення лісового господарства, так і не передбачено достатніх заборон для забезпечення обмежувальних принципів охорони природних видів фауни та середовища їх існування. Рекомендаціями Єврокомісії для Польщі в цій сфері є: необхідність завершення процесу визначення територій мережі Natura 2000, встановлення конкретних заходів збереження, охорони та відновлення видів тваринного і рослинного світу, що підлягають охороні, та середовищ їх природного існування, а також вироблення відповідних практик ведення лісового господарства, які б забезпечили ефективне дотримання всіх положень Директиви 2009/147/ЄС про захист диких птахів.

Список використаних джерел:

1. Stan różnorodności przyrody Polski. Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska. URL: http://www.strateg.gridw.pl/1_3.htm (дата звернення: 12.05.2019).
2. Stępnia K. Charakterystyka instrumentów prawnych służących ochronie różnorodności biologicznej w Polsce. *Przegląd prawa ochrony środowiska*. 2016. № 2. S. 157-174.
3. The EU Environmental Implementation Review 2019. Country Report – Poland. URL: http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_pl_en.pdf (дата звернення: 12.05.2019).